

Ewa Baran

Instytut Geografii

Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Kochanowskiego w Kielcach

Przemiany struktury rodzajowej mikroprzedsiębiorstw w pow. miechowskim w latach 2001–2006

Transformacja systemowa zapoczątkowana na przełomie lat 80. i 90. XX w. zmieniła funkcjonowanie wszystkich dziedzin gospodarki narodowej oraz jej struktur przestrzennych. Szczególnie widoczne zmiany wystąpiły na obszarach wiejskich. Dotychczasowy model rozwoju przestrzennego, który zakładał produkcję rolniczą na wsi, a wszelką działalność pozarolniczą w miastach, nie mógł poprawnie działać w gospodarce rynkowej (Lewandowski 2002). Toteż nowe strategie rozwoju obszarów wiejskich ukierunkowane są na ich wielofunkcyjność, pojmowaną jako umiejętne wkomponowanie w struktury wiejskie funkcji pozarolniczych. Do takiej koncepcji nawiązuje rozwój mikroprzedsiębiorstw prywatnych, stanowią one bowiem źródło dodatkowych dochodów ludności wiejskiej, świadczą o jej przedsiębiorczości i tworzą dodatkowe miejsca pracy.

W literaturze przedmiotu brak jednoznacznej definicji mikroprzedsiębiorstwa. Według Rozporządzenia Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 17.11.2004 r. w sprawie udzielania pomocy na wspieranie inwestycji i doradztwa w przedsiębiorstwach, mikroprzedsiębiorstwa to takie przedsiębiorstwa, które:

- zatrudniają mniej niż 10 osób,
- roczny ich obrót i/lub całkowity bilans roczny nie przekracza 2 mln euro.

W niniejszej pracy do wyszczególnienia mikroprzedsiębiorstw przyjęto kryterium własności oraz formę prawną. Za mikroprzedsiębiorstwa (mikrofirmy) będziemy uważać działalność wytwórczą, budowlaną i usługową, podejmowaną przez osoby fizyczne na własny rachunek i ryzyko. Wybór takiego kryterium wynika głównie z dostępności danych statystycznych.

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie przemian struktury rodzajowej mikrofirm w pow. miechowskim w latach 2001–2006.

Metody badań

W pracy badawczej zastosowano metody oraz techniki badawcze, które umożliwiają jak najpełniejszą realizację postawionego celu.

Pierwsza grupa metod związana jest z wykorzystaniem wskaźników opisujących potencjał i tempo wzrostu mikrofirm: wskaźnik przedsiębiorczości oraz wskaźnik dynamiki. Wskaźnik przedsiębiorczości obrazuje liczbę zarejestrowanych mikrofirm na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym.

Ponadto w pracy badawczej wykorzystano metodę K. Doi. Jest ona uznawana za najbardziej poprawną statystycznie i jednocześnie najszybszą metodę wyznaczenia elementów dominujących w strukturze (Runge 2007).

Drugą grupę stanowią metody graficznej i kartograficznej prezentacji zjawisk. W pracy przedstawiono kartodiagramy prezentujące strukturę rodzajową mikrofirm. Zastosowano również wykresy słupkowe.

Struktura rodzajowa mikrofirm w pow. miechowskim w 2001 r.

W 2001 r. w pow. miechowskim funkcjonowały 2663 mikrofirmy, zatrudniające łącznie 7808 osób (tab. 1). W stosunku do ogółu pracujących w gospodarce narodowej stanowiło to dość znaczny odsetek, bo aż 32%.

Podmioty funkcjonujące w pow. miechowskim reprezentowały różne rodzaje działalności gospodarczej. Przeważały zakłady reprezentujące handel detaliczny, hurtowy i naprawy (tab. 1). W 1138 podmiotach tego typu znalazły zatrudnienie 3534 osoby. Stanowiło to odpowiednio 42,8% wszystkich mikrofirm powiatu i 45,8% ogólnej liczby zatrudnionych w tego typu zakładach w powiecie. Na drugiej pozycji znalazły się jednostki związane z budownictwem: 365 zakładów, czyli 13,7% ogółu podmiotów gospodarczych powiatu, zatrudniających 1102 osoby, czyli 14,1% ogólnego zatrudnienia w zakładach tej kategorii. Na trzecim miejscu znalazły się zakłady związane z przemysłem. W 308 zakładach znalazło zatrudnienie 940 osób; stanowiło to odpowiednio 11,5% ogólnej liczby podmiotów oraz 12,0% zatrudnienia. Dużą rolę odgrywały zakłady reprezentujące transport, gospodarkę magazynową i łączność (293 podmioty, czyli 11,0% ogólnej liczby zakładów, zatrudniające 851 osób, co stanowiło 10,9% ogólnego zatrudnienia) oraz reprezentujące rolnictwo, leśnictwo i łowiectwo (259 zakładów, czyli 9,7% ogólnej liczby zakładów, łącznie 359 zatrudnionych, czyli 4,6% ogólnego zatrudnienia).

Wymienione grupy obejmowały łącznie 88,7% wszystkich mikrofirm i 86,8% pracujących. Mniejsze znaczenie miały hotele i restauracje, pośrednictwo finansowe oraz obsługa nieruchomości i firm, stanowiły one bowiem łącznie tylko 11,3% ogólnej liczby zakładów i skupiały 13,2% zatrudnienia.

Tab. 1. Struktura działowa mikrofirm w pow. miechowskim w 2001 r.

Dział gospodarki narodowej	Liczba podmiotów gospodarczych	Liczba zatrudnionych	Struktura (w %)	
			według podmiotów	według liczby zatrudnionych
Ogółem	2663	7808	100	100
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo	259	359	9,7	4,6
Przemysł	308	940	11,5	12,0
Budownictwo	365	1102	13,7	14,1
Handel, naprawy	1138	3534	42,8	45,2
Hotele, restauracje	63	144	2,4	1,9
Pośrednictwo finansowe	75	265	2,8	3,4
Transport, gospodarka magazynowa, łączność	293	851	11,0	10,9
Obsługa nieruchomości	162	613	6,1	7,9

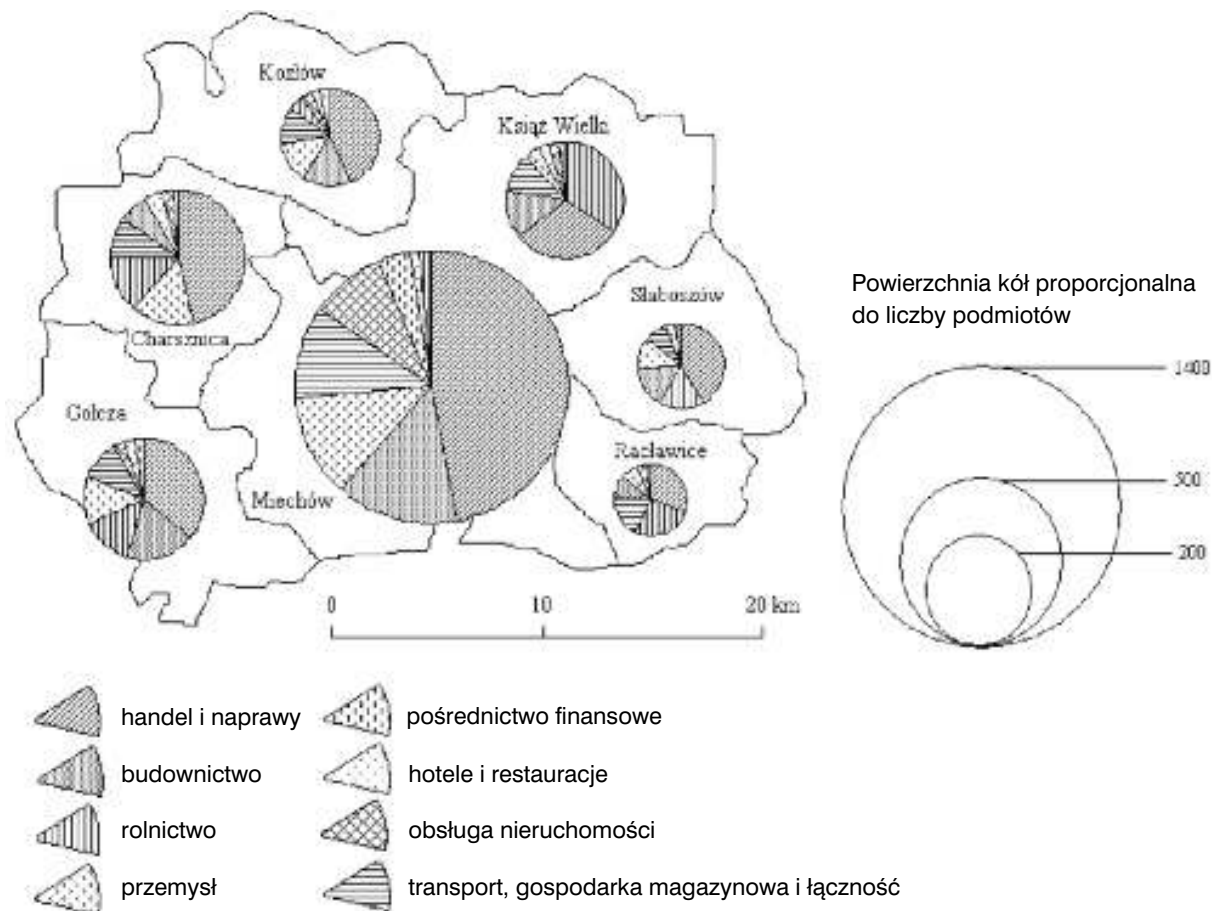
Źródło: opracowanie autorki na podstawie danych Małopolskiego Urzędu Statystycznego w Krakowie.

W celu wybrania głównych elementów struktury działalności mikrofirm zastosowano metodę K. Doi. W pow. miechowskim przeważały: handel i naprawy (42,8%), budownictwo (13,7%) i przemysł (11,5%). Taka struktura wynikała ze zmian w przepisach prawnych oraz ogólnej sytuacji gospodarczej w kraju (Kamińska, Ziolo 1993). Duży udział zakładów związanych z handlem i naprawą wynikał przede wszystkim (Kamińska 2006):

- ze znacznego zaniedbania w zakresie inwestycji w tego typu działalność,
- ze stosunkowo niskich kosztów uruchamiania tego typu działalności,
- z braku ograniczeń kwalifikacyjnych.

W pow. miechowskim duże znaczenie miały także zakłady związane z budownictwem, co było skutkiem dużego zapotrzebowania sektora prywatnego na produkcję artykułów budowlanych i usługi budowlane. Znacznym zainteresowaniem cieszyły się również zakłady związane z transportem, gospodarką magazynową i łącznością, co wynikało z poprawy sytuacji w zakresie infrastruktury technicznej w ziemi miechowskiej oraz możliwości zakupu samochodów na dogodnych warunkach (np. kredyty z dogodnym oprocentowaniem). Niewielką rolę odgrywało prowadzenie hoteli i restauracji. W ziemi miechowskiej, mimo wielu walorów przyrodniczych i antropogenicznych, turystyka jest bardzo słabo rozwinięta. Przyczyną tej sytuacji jest przede wszystkim brak bazy noclegowej i żywieniowej. Połączenia komunikacyjne w pow. miechowskim powinny sprzyjać rozwojowi infrastruktury turystycznej. Przez powiat przebiega krajowa droga nr 7 Gdańsk – Warszawa – Kraków – Chyżne, łącząca północ Polski z południem. Atutem jest także bliskie sąsiedztwo Krakowa i międzynarodowego portu lotniczego Kraków-Balice.

Ryc. 1. Struktura działowa mikrofirm w gminach pow. miechowskiego w 2001 r.

Źródło: opracowanie autorki na podstawie danych Małopolskiego Urzędu Statystycznego.

Struktura działowa mikrofirm w układzie przestrzennym była bardzo podobna do omówionej wyżej struktury działowej dla całego powiatu (ryc. 1). W 6 spośród 7 gmin przeważały handel i naprawy. Udział tego typu zakładów wahał się od 47% w gminie miejsko-wiejskiej Miechów do 30% w gminie wiejskiej Raławice. Wyjątek stanowiła gmina Książ Wielki, w której przeważały zakłady związane z rolnictwem, leśnictwem, rybołówstwem (34,2% wszystkich mikrofirm). Można przypuszczać, że taka sytuacja wynika z tradycji: hodowli trzody chlewnej i obecności kilkunastu stawów hodowlanych. Znaczny odsetek zakładów związanych z rolnictwem występował także w gminach Raławice (26,5%) i Słaboszów (17,9%), co może wynikać z bliskiego sąsiedztwa Krakowa, chłonnego rynku zbytu produktów rolnych. Stosunkowo dużo tego typu zakładów było także w gminach: Charsznica (13,1%) i Gołcza (13,9%), nazywanych „zagłębem kapuścianym”. Na drugiej pozycji znalazło się budownictwo oraz transport, gospodarka magazynowa i łączność (gminy: Miechów odpowiednio 14,5% i 11%, Charsznica 15,6% i 9,7%, Książ Wielki 13,3% i 10,6%). Zakłady reprezentujące pozostałe działy odgrywały mniejszą rolę i zajęły dalsze miejsca w strukturze działowej poszczególnych gmin.

Dynamika liczby mikrofirm w pow. miechowskim w latach 2001–2006

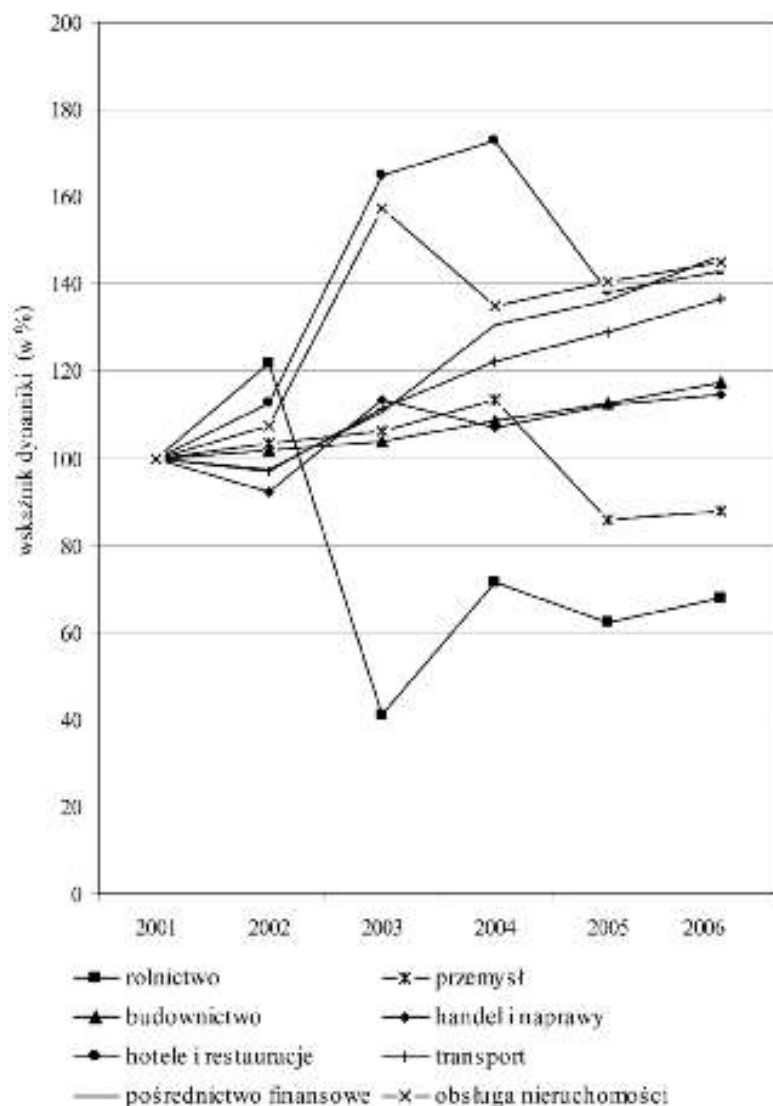
W latach 2001–2006 liczba mikrofirm w pow. miechowskim wzrosła z 2663 do 3012, czyli o 11,6% (tab. 2, ryc. 2). W latach 2001–2006 najsilniej rozwijały się mikrofirmy zajmujące się usługami niematerialnymi, czyli pośrednictwem finansowym i obsługą nieruchomości. Wskaźnik dynamiki wynosił odpowiednio 146,6% i 145,0%. Drugą pozycję zajęły mikrofirmy związane z działalnością gastronomiczną – wzrost do 142,8%. Równie dynamicznie rozwijały się podmioty związane z transportem, gospodarką magazynową i łącznością – wzrost do 136,5%. Mniej dynamicznie rozwijały się mikrofirmy związane z handlem i naprawami oraz budownictwem. Wskaźnik dynamiki liczby zakładów wahał się od 114,4% (handel i naprawy) do 117,2% (budownictwo). Nastąpił spadek liczby mikrofirm związanych z rolnictwem, leśnictwem i rybołówstwem oraz przemysłem (wskaźnik dynamiki liczby zakładów wahał się od 87,9% do 68%).

Tab. 2. Dynamika zmian struktury rodzajowej mikrofirm w pow. miechowskim w latach 2001–2006

Działy gospodarki narodowej	Dynamika liczby mikrofirm (2001 = 100)				
	2002	2003	2004	2005	2006
Rolnictwo, leśnictwo, rybołówstwo	121,6	41,3	71,4	62,1	68,0
Przemysł	103,5	106,1	113,3	85,7	87,9
Budownictwo	101,9	103,8	108,4	112,6	117,2
Handel i naprawy	92,1	113,2	107,0	112,0	114,4
Hotele i restauracje	112,6	165,0	173,0	138,0	142,8
Pośrednictwo finansowe	97,3	110,6	130,6	136,0	146,6
Obsługa nieruchomości	107,4	157,4	135,1	140,7	145,0
Transport, gospodarka magazynowa, łączność	96,9	111,2	122,2	129,0	136,5
Razem	101,1	107,7	110,4	109,1	113,3

Źródło: opracowanie autorki na podstawie danych Małopolskiego Urzędu Statystycznego.

Ryc. 2. Dynamika liczby mikrofirm w pow. miechowskim w latach 2001–2006 według rodzajów działalności gospodarczej

Źródło: opracowanie autorki na podstawie danych Małopolskiego Urzędu Statystycznego w Krakowie.

Szybki wzrost liczby podmiotów gospodarczych reprezentujących pośrednictwo finansowe i obsługę nieruchomości w pow. miechowskim wynikał z większego zapotrzebowania na firmy zajmujące się: promocją, reklamą, doradztwem finansowym i personalnym, prowadzeniem księgowości. Mniej dynamiczny rozwój liczby mikrofirm związanych z działalnością handlową był skutkiem przede wszystkim wzrostu wymagań potencjalnych klientów odnośnie do jakości towarów i obsługi. W 2004 r. Polska została członkiem Unii Europejskiej. Wydarzenie to miało ogromny wpływ na rozwój mikrofirm zajmujących się działalnością handlową, ponieważ musiały się one dostosować do nowych wymogów i standardów europejskich.

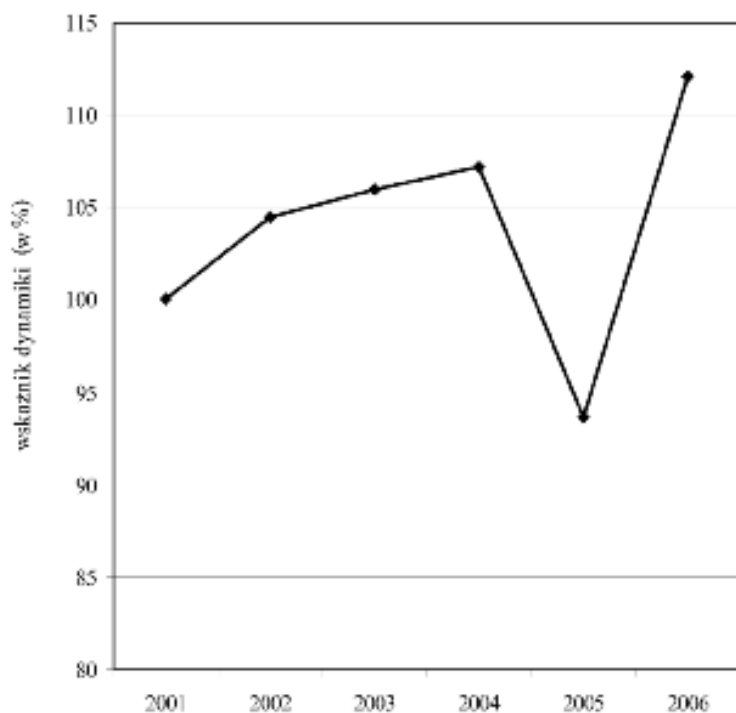
Miarą obrazującą skalę rozwoju mikrofirm na terenach wiejskich jest nie tylko liczba odpowiednich podmiotów, ale także zatrudnienie w tychże podmiotach (Stola 2001). W latach 2001–2006 wskaźnik dynamiki liczby osób zatrudnionych w mikrofirmach wykazywał tendencję wzrostową (tab. 3, ryc. 3). Na koniec 2006 r. wynosił 112,1%. Tendencję spadkową zanotowano tylko w 2005 r.; wówczas badany wskaźnik wynosił tylko 93,6%. Tak duży spadek zatrudnionych w mikrofirmach był efektem wyjazdu ogromnej liczby Polaków do Anglii, Irlandii i krajów skandynawskich. Masową emigrację, zwłaszcza młodych ludzi, umożliwiło wejście Polski w 2004 r. do Unii Europejskiej.

Tab. 3. Dynamika zmian liczby zatrudnionych w mikrofirmach w pow. miechowskim w latach 2001–2006

Rok	Liczba zatrudnionych	Dynamika liczby zatrudnionych (2001 =100)
2001	7808	100
2002	8160	104,5
2003	8281	106
2004	8376	107,2
2005	7312	93,6
2006	8758	112,1

Źródło: opracowanie autorki na podstawie danych Małopolskiego Urzędu Statystycznego w Krakowie.

Ryc. 3. Dynamika liczby zatrudnionych w mikrofirmach w pow. miechowskim w latach 2001–2006

Źródło: opracowanie autorki na podstawie danych Małopolskiego Urzędu Statystycznego w Krakowie.

Struktura rodzajowa mikrofirm w pow. miechowskim w 2006 r.

Zróżnicowana dynamika zmian liczby poszczególnych rodzajów podmiotów gospodarczych w niewielkim stopniu wpłynęła na strukturę rodzajową mikrofirm w badanym powiecie. W 2006 r. w pow. miechowskim działało 3012 mikrofirm, które łącznie dawały pracę 8758 osobom. W stosunku do ogółu pracujących w gospodarce narodowej stanowiło to znaczny odsetek, bo aż 36,% (tab. 4). Wśród funkcjonujących mikrofirm największe znaczenie miały zakłady związane z handlem i naprawami. W 1302 tego typu jednostkach znalazło zatrudnienie 3786 osób. Stanowiło to 43,3% wszystkich badanych zakładów i 43,5% ogólnej liczby zatrudnionych w podmiotach związanych z handlem i naprawami. W stosunku do 2001 r. nastąpił wzrost udziału tych zakładów o 0,5 pp. (z 42,8% do 43,3%), a w strukturze zatrudnienia – spadek o 1,7 pp. (z 45,2% do 43,5%). Na drugim miejscu znalazły się zakłady związane z budownictwem, które skupiały 428 tego typu zakładów (14,2%; w porównaniu z 2001 r. nastąpił

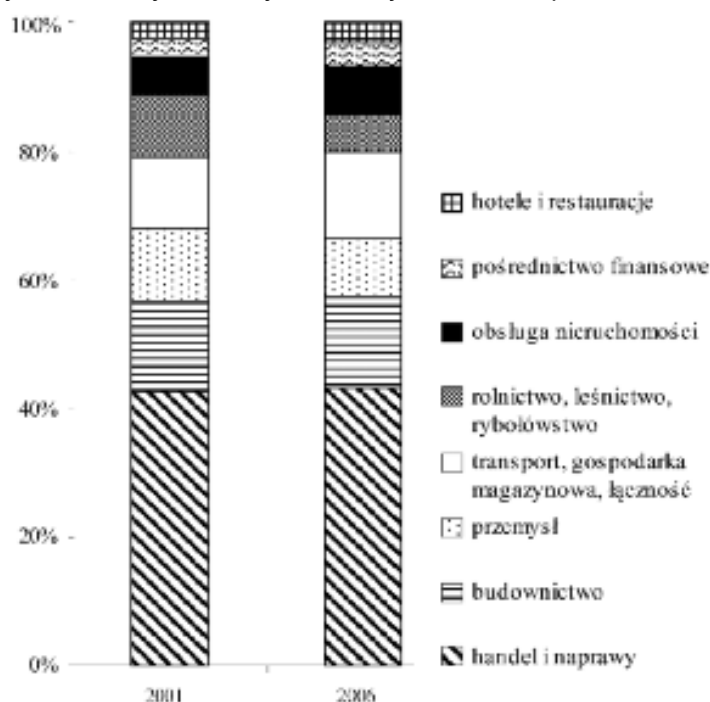
wzrost o 0,5 pp., z 13,7% do 14,2%). Podmioty te zatrudniały 1187 osób, czyli 13,4% ogólnego zatrudnienia w tego typu podmiotach. W stosunku do 2001 r. wystąpił spadek w zatrudnieniu o 0,7 pp. (z 14,1% do 13,4%). Na kolejnym miejscu znalazły się podmioty reprezentujące transport, gospodarkę magazynową i łączność, skupiające 400 jednostek gospodarczych tej kategorii (13,3%), zatrudniające 1151 osób (13,1%). W porównaniu z 2001 r. nastąpił znaczny wzrost zarówno w strukturze podmiotów (o 2,3 pp., z 11,0% do 13,3%), jak i w strukturze zatrudnienia (o 2,2 pp., z 10,9% do 13,1%) (ryc. 4).

Tab. 4. Struktura rodzajowa mikrofirm w pow. miechowskim w 2006 r.

Działy gospodarki narodowej	Liczba podmiotów gospodarczych	Liczba zatrudnionych	Struktura (w %)	
			według podmiotów	według liczby zatrudnionych
Ogółem	3012	8758	100	100
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo	176	381	5,8	4,3
Przemysł	271	860	9,0	9,8
Budownictwo	428	1187	14,2	13,4
Handel, naprawy	1302	3786	43,3	43,5
Hotele, restauracje	90	247	3,0	2,9
Pośrednictwo finansowe	110	381	3,6	4,3
Transport, gospodarka magazynowa, łączność	400	1151	13,3	13,1
Obsługa nieruchomości	235	765	7,8	8,7

Źródło: opracowanie autorki na podstawie danych Małopolskiego Urzędu Statystycznego w Krakowie.

Ryc. 4. Zmiany struktury działowej mikrofirm w pow. miechowskim w latach 2001 i 2006

Źródło: opracowanie autorki na podstawie danych Małopolskiego Urzędu Statystycznego w Krakowie.

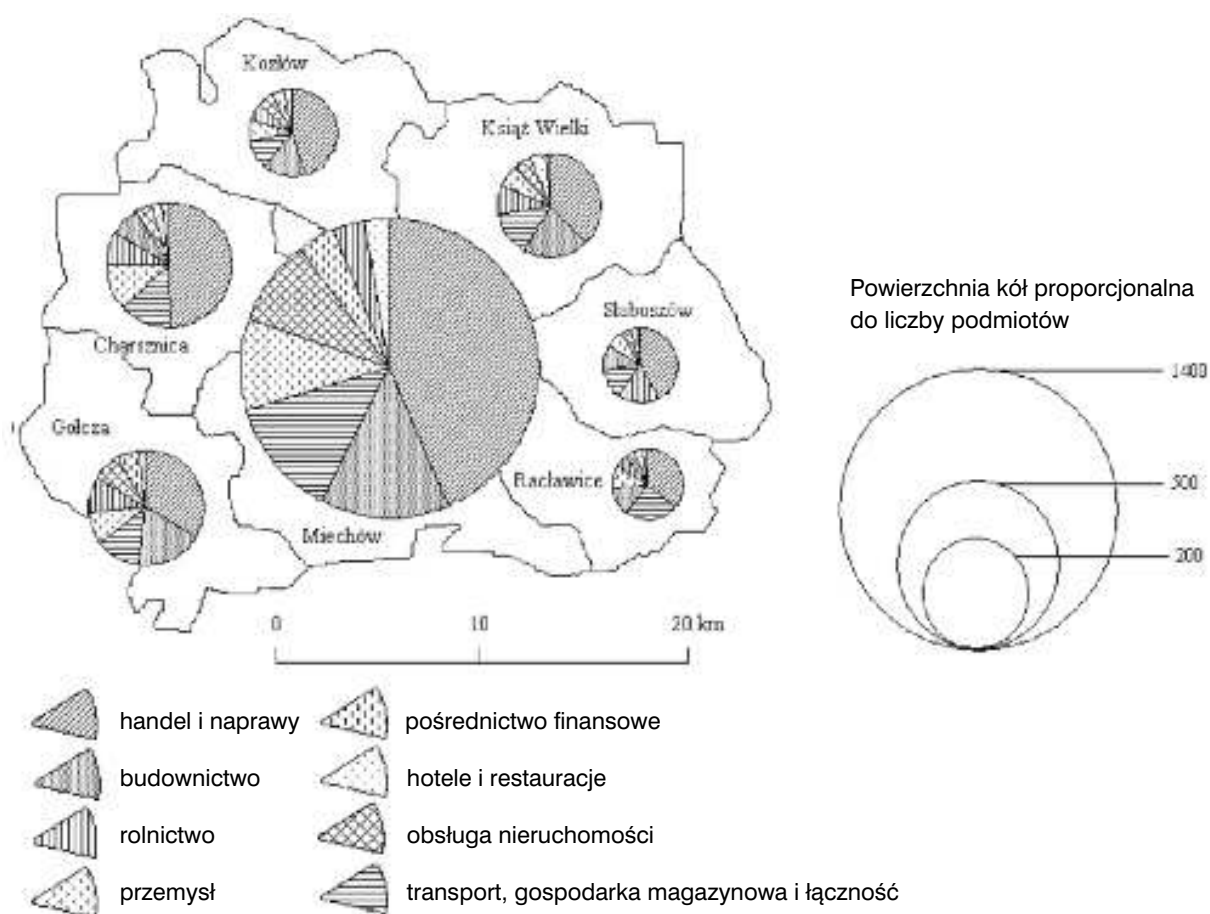
W 2006 r. w pow. miechowskim przeważały: handel i naprawy (43,3%), budownictwo (14,2%) oraz transport, gospodarka magazynowa i łączność (13,3%). W porównaniu z 2001 r. na pierwszym i drugim miejscu utrzymały się podmioty związane z handlem i naprawami oraz budownictwem, a podmioty związane z przemysłem ustąpiły miejsca zakładom związanym z transportem, gospodarką magazynową i łącznością. Wymienione rodzaje działalności na koniec 2006 r. skupiały łącznie 70,8% mikrofirm oraz 70,0% pracujących. Pozostałe podmioty gospodarcze miały mniejsze znaczenie, a ich udział w ogólnej liczbie zakładów wahał się od 3,0% (hotele i restauracje) do 9,0% (przemysł), a w zatrudnieniu od 2,9% (hotele i restauracje) do 9,8% (przemysł).

Na koniec 2006 r. we wszystkich gminach pow. miechowskiego w strukturze działowej mikrofirm przeważały podmioty reprezentujące handel i naprawy (ryc. 5). Ich udział wahał się od 49,8% w gminie Miechów do 33,2% w gminie Gołcza. Drugą pozycję zajmowały podmioty związane z budownictwem (19,1% – gmina Gołcza, 16,3% – gmina Kozłów, 13,9% – gmina Miechów). Na trzeciej pozycji znalazły się jednostki związane z transportem, gospodarką magazynową i łącznością (24,3% – gmina Raclawice, 13,7% – 13% w gminach: Książ Wielki, Słaboszów, Charsznica, Miechów).

Duże znaczenie wymienionych wyżej działalności w strukturze mikrofirm wynika głównie z:

- chęci wykorzystania luki na lokalnym rynku,
- konsumpcyjnego trybu życia społeczeństwa,
- chęci pracy „na swoim”.

Ryc. 5. Struktura rodzajowa mikrofirm w gminach pow. miechowskiego w 2006 r.

Źródło: opracowanie autorki na podstawie danych Małopolskiego Urzędu Statystycznego w Krakowie.

Podsumowanie

W świetle przedstawionych wyżej analiz danych statystycznych, można stwierdzić, że w pow. miechowskim dynamika wzrostu i przemiany struktury działalności mikrofirm są związane ze zmianami sytuacji rynkowej zarówno lokalnej, jak i krajowej.

Zmiany ilościowe i jakościowe umożliwiają wyróżnienie w strukturze mikrofirm pow. miechowskiego trzech elementów:

- progresywnych – zwiększających swój udział w strukturze (transport, gospodarka magazynowa i łączność, usługi niematerialne, czyli obsługa nieruchomości, pośrednictwo finansowe);
- regresywnych – zmniejszających swój udział w strukturze (przemysł; rolnictwo, leśnictwo i rybołówstwo);
- stagnujących – utrzymujących swój udział na zbliżonym poziomie (budownictwo, handel, gastronomia).

Wzrost liczby mikrofirm jest wyrazem przedsiębiorczości lokalnej. Sytuacja ekonomiczno-gospodarcza bardzo wielu gmin w Polsce jest trudna. Stale brakuje środków finansowych na szybszy rozwój, brak także odpowiednio rozwiniętej infrastruktury, która byłaby jednym z ważniejszych czynników przyciągających inwestorów krajowych i zagranicznych. Na obszarach wiejskich i w małych miasteczkach głównymi podmiotami gospodarczymi napędzającymi rozwój są drobne firmy. Wiele mikrofirm nie wytrzymuje konkurencji i upada. Często jednak liczba firm upadających w ciągu roku jest równa liczbie firm nowych. Z dużym prawdopodobieństwem można przyjąć, że w kolejnych latach rozwój gospodarczy obszarów wiejskich będzie uzależniony od mikrofirm, które powstają dzięki działalności prywatnych osób z własnym kapitałem (Lewandowski 2002).

Literatura

1. Kamińska W., 1997, *Przemiany struktury przestrzennej pozarolniczej indywidualnej działalności gospodarczej w Polsce w latach 1991–1994*, „Przegląd Geograficzny”, t. LXIX, z. 1–2.
2. Kamińska W., 2006, *Pozarolnicza indywidualna działalność gospodarcza w Polsce latach 1989–2003*, IG i PZ PAN, Warszawa.
3. Kamińska W., Ziolo Z., 1993, *Rozwój indywidualnej działalności gospodarczej w województwach przygranicznych Polski Południowo-Wschodniej* [w:] J. Kitowski, Z. Ziolo (red.), *Czynniki i bariery rozwoju rejonów przygranicznych*, Kraków–Rzeszów–Warszawa.
4. Lewandowski J., 2002, *Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich* [w:] W. Kamińska (red.), *Wielofunkcyjna gospodarka na obszarach wiejskich*, IG AŚ, Kieleckie Towarzystwo Naukowe, Kielce.
5. Mync A., Jałowiecki B., 1994, *Przedsiębiorczość i prywatyzacja*, „Biuletyn KPZK PAN”, 168/1994, Warszawa.
6. *Rocznik Statystyczny Województwa Małopolskiego za lata 2002–2007*, Kraków.
7. Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 17.11.2004 roku w sprawie udzielania pomocy na wspieranie inwestycji i doradztwa w przedsiębiorstwach.
8. Runge J., 2007, *Metody badań w geografii społecznoekonomicznej – elementy metodologii, wybrane narzędzia badawcze*, Wyd. UŚ, Katowice.
9. Stola W., 2002, *Przemiany struktury funkcjonalnej obszarów wiejskich Polski. Wybrane zagadnienia* [w:] W. Kamińska (red.) *Wielofunkcyjna gospodarka na obszarach wiejskich*, IG AŚ, Kieleckie Towarzystwo Naukowe, Kielce.

The Changes of Type Structures of SME (Small Medium Enterprise) in Miechowski County in 2001–2006

The development of SME (Small Medium Enterprise) is one of the most important factors that influence on the economic revival of the rural area. The recent economic revival of Miechowski County points out to the domination of businesses connected with the trade and services. On the researched area there were 1302 SMEs that dealt with trade and servicing, which constitutes 43.3% of all researched SMEs. What came next on the list were businesses connected with building industry (428 subjects, which is 14.2% of all researched subjects), transport, storage and communication (400 subjects, 13.1%).